

Tibori Tímea
SZÍNEK, KÉPEK, ÉRZÉSEK

(RECENZÍÓ: *IFJÚSÁGI ÉLETHELYZETEK. IFJÚSÁGSZOCIOLÓGIAI TANULMÁNYOK.*)

20 II. SZERK. BALKU ANETT, DUSA ÁGNES, SÓRÉS ANETT. DEBRECENI EGYETEMI KIADÓ. 265 P.)

Érintettségem a szerzőkkel, az őket inspiráló alkotásra, szakszerűsége ösztönző professzor asszonyával, Szabó Ildikóval, a témával közismert, ezért gondolataim hol racionálisan, hol érzelmmel telítetten fogalmazódnak meg. A hallgatók kézírataiból hosszú érlelés, fontolgatás után több összeállítás készült, mivel bőséges kutatási anyagot és tapasztalatot gyűjtöttek össze azok, akik néhány évvel ezelőtt először csak kurzusként hallgatták az ifjúságszociológia lényegi kérdéseit. Érdeklődésük és az a felismerés, hogy a kortárs-csoport vizsgálata újabb összefüggések megértéséhez vezetheti el a megfigyelőket, végül erősebb volt, mint az a kényelmes megoldás, hogy egy jó vizsgával vagy dolgozattal elérjék a szükséges kreditet. Hozzáálltak tehát a megszerzett ismereteket szisztematikusan alkalmazni a környezetükben élő fiatalok szokásait, attitűdjeit vizsgálva.

Az úgynevezett terepmunka messziről indít és messzire vezet. Erre utal mindkét könyvajánló (Marián Béla és Körösparti Péter), mivel a válogatás a graduális képzés alsó fokától a doktori képzésig tart, de betekintést nyerünk a fiatalok egyetemi, tanulmányi életébe, életmódjába éppúgy, mint a campuson kívüli létbe, a nyilvánosság különböző szféráiba.

A fejezetcímek kíváncsivá teszik az olvasót, s amint az egyes tanulmányok címei között tallóz, belenézve egyikbe-másikba, egyszerre csak észreveszi, hogy már nem is válogat, hanem folyamatosan olvassa az írásokat, s közben felidéződnek saját emlékei. De ez a különbség most nem zavaró, nem növeli, hanem épp ellenkezőleg, csökkenti a generációk közötti különbséget.

Mi ennek az oka? Az a meggyőző érvelés, ahogyan a fiatal szerzők az óvodások társadalomképéről, az iskolai agresszióról, a középiskolások nemzet-tudatáról, identitásáról, demokrácia-felfogásáról vallanak, s ahogyan ennek tanulságait a kutatók összefoglalják. Kérdéseket fogalmaznak meg a megelőzéssel, a korai bántalmazással, a gyermekeket és a felnőtteket ért traumákkal kapcsolatban. Rámutatnak azokra az inadekvát válaszokra, amelyeket feszült helyzetben adnak a kutatások szereplői, és a szakirodalmi ismereteken túl saját értelmezési kereteiket

is bemutatják. Már a fejezetcím is beszédes: „Van-e élet az egyetem előtt?” A graduális képzés különböző szintereit elemzik a hallgatók, visszaemlékezve saját tanulói élményeikre, de kibővíve a vizsgálatok színterét a határon túlra is. Megjelenik a települési és regionális különbségekből fakadó sokszínűsége a képzésnek, a különböző alap- és középfokú oktatási rendszerek eltérései, illetve két markáns társadalomtudományi probléma: a demokrácia-felfogás és a kapcsolati rendszerek hatása. Ezek az identitásképző elemek alapozzák meg a következő fejezeteket.

Az egyéni érdeklődések nemcsak a tanulásra, a szocializációra reflektálnak, hanem a környezetükben zajló politikai, társadalmi, gazdasági eseményekre, összefüggésekre, életeseményekre, identitáskérdésekre. Nem problémákat fogalmaznak meg a panaszbeszéd ismert modorában, hanem a jelenségek eredőjét keresik, a megoldás alternatíváit kutatják. Hangvétellük elfogadó és nem kirekesztő, céljuk az egyenlőtlenségek csökkentése a társadalom különböző csoportjai között. Ebből az aspektusból érthetővé válik, hogy az aktuálpolitikai megnyilvánulásokat, a demokrácia, de a nemi identitás kérdéseit is az előítéletek, attitűdök változásaként értelmezik és ütköztetik a köznapi felfogásokkal, s azokkal a konfliktusokkal, amelyek a meg-nem-értésből fakadnak. A tanulmányok mintaszerűek a témával kapcsolatos irodalmak feldolgozása szempontjából, de túl is mutatnak azokon.

A második fejezet – bár már ki-kilép a campus kereteiből – a fiatal felnőttek világlátásáról, együttélésének konfliktusairól, a diáklét különböző szintereiről szól. Tetten érhető a különböző politikai irányok hatása az egyetem falain belül is, amiről a szerzők igyekeznek indulatmentesen, objektíven értekezni. Ezzel magyarázható, hogy gazdag szakirodalmi hivatkozással jó összefoglalását adják a politikai szocializáció magyar sajátosságainak, majd hipotéziseiknek megfelelően részben a tetten érhető politika vizuális és verbális reprezentációjára keresnek markáns példákat. A Debreceni Egyetem szigorú falain belül és kívül erre számos lehetőséget találtak. A dokumentum- és fotóelemzés mellett a résztvevő megfigyelést kiterjesztették a nonverbális kommunikációra, a szimbólumok,

szerepek értelmezésére. A helyszínek közül jó érzékkel igyekeztek tetten érni a diákéletmódhoz szervesen illeszkedő házi bulikon, fesztiválokon az akció és a politikai beszéd témák kapcsolatát, és annak személyközi hatásait. Megállapításaik túlmutatnak a debreceni Campus-léten. „...a mai fiatalok – azon belül is az egyetemisták, a 'leendő értelmiségi réteg' – csak igen csekély része foglalkozik a politikával. Ez a passzív attitűd némiképp mérséklődik olyan közéleti, politikai események közeledésének hatására, mint amelyet az országgyűlési (vagy későbbi, vélhetően az önkormányzati) választások jelentenek. A hirtelen megnövekvő aktivitás, mely a befogadónál elsősorban a verbális kommunikációban jelentkezik, szinte ugyanolyan ugrásszerűen esik vissza az események elmúltával, mint ahogy korábban feltört... beigazolódott, hogy a szélsőjobb oldali ideológiában igen nagy lehetőségek és erők rejlenek a kínálati oldal tekintetében. Mind az eszmerendszer, mind az azt köztudatban képviselő párt megjelenik szinte minden lehetséges – vizuális és valós – térben és fórumon, ahol célcsoportjuk, a magasan képzett fiatalság jelen van.”¹

A fiatalok körében, ahogyan a politikai magatartásukban is, megjelennek szélsőséges előítéletek a nemekkel, a szexualitással kapcsolatban. Dusa Ágnes kvalitatív módszerekkel arra vállalkozott, hogy homo- és heteroszexuális hallgatótársai körében tájékozódjon arról, ők hogyan tekintenek a másságra, az eltérő nemi identitásra és ennek külső-belső megjelenési formáira. Értő módon beszél arról a kettősségről, amely a megkérdezetteket jellemzi: a más nemi identitású személyeket a fiatalok többnyire elfogadják, de magát a homoszexualitást általában elutasítják.

Örök témája a diákéletmódnak a kollégium. A szerzőpáros Harmati Edina és Zékány Erzsébet kiindulása is az volt, hogy a kollégium csoportképző tényező, összefügg azzal a felfogással, amely az együttélést, a kultúra egyik legáltalánosabb jellemzőjének tekinti (Vitányi, 1996, Giddens, 1997). Az elmúlt 2-3 évtizedben azonban az előbb idézett megállapítások jelentősen módosultak a kollégiumi élettel kapcsolatban. A többség szálláshelynek és nem igazi lakó-, tanulóhelynek tekinti a közösségi terepet. Az interjúkból az is kiderül, hogy a hallgatók akár együtt élnek egy kollégiumban, vagy a debreceniek

esetében Campus Hotelnek nevezett szálláshelyen, akár albérletben élnek, szinte teljesen mindegy, hogy egyedül vagy többen laknak közös légtérben, mégis inkább elkülönülnek, erősen védik integritásukat.

A harmadik fejezet már elhagyja az egyetem, a kollégium falait, a belső kérdések külsővé, a társadalomba ágyazottá válnak. Félreértés ne essék, a fiatalok kutatási kérdései egybeesnek a kor problémáival, de a nagylátószöveget az utolsó fejezetben alkalmazzák nagyon ügyesen. Megfigyeléseik körébe belekerülnek a politikai falfirkák és graffitik, a sport helyzete és kapcsolata az életmóddal, valamint az internethasználat előnyei és hátrányai. Ezek a tanulmányok lehetőséget adnak íróik számára, hogy megfelelő kritikai érzékkel elmondják véleményüket témáikkal kapcsolatban, és az adott kutatási problémát szélesebb társadalmi kontextusba helyezik.

Mindhárom tanulmány egyszerre konkrét és szimbolikus értelmű, ezzel az olvasó számára is lehetővé válik, hogy a felsőoktatás viszonylag zárt, védett világából kilépjen a nagyvilágba. Itt már nem az ifjúsági problémák szokásos felsorolása történik, hanem olyan kérdéseké, amellyel a hazai és a nemzetközi társadalomkutatók is foglalkoznak. Hogyan lehetséges ez? Az egyetemista szerzők felkészültek választott témáik irodalmából, majd saját kutatásokat, illetve nagymintás adatbázisok másodelemzéseit végezték el példás gondossággal. Nem feladatnak, hanem ténylegesen vizsgálálandónak tekintették kutatási kérdéseiket, s addig foglalkoztak témáikkal, amíg releváns válaszokra jutottak.

A hallgatók különös lehetőséget kaptak képzésük során arra, hogy részben egy külső kutatási támogatás (Campus-lét a Debreceni Egyetemen, OTKA K-81858), és oktatójuk, Szabó Ildikó egyetemi tanár gondos felkészítésével ifjúságszociológiai kutatásokat végezhetek több éven keresztül. Az egyéni érdeklődésen túl a közösségben végzett kutatómunka, azaz a résztémák szakirodalmának széles körű megismerése és feldolgozása, értelmezése, a kvantitatív és kvalitatív módszerek komplex alkalmazása megmutatta a résztvevők számára az értelmiségivé válás különböző lépcsőfokait, sikereit és nehézségeit. A vitákban formálódó írások szerzőik számára önálló és közös publikációkat eredményeztek, amely külön értéke a hallgatói kutatómunkának. A Campus-lét esetükben közösségi létvé formálódott. Az olvasó érdeklődve követi ifjú kollégái problémakezelését, érzékeny, kritikai látásmódját.

1 Dojcsák Ádám – Sörös Anett: A politika reprezentációja a Campuson innen és túl. In: Ifjúsági élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok. 2011. Szerk. Balku Anett, Dusa Ágnes, Sörös Anett. Debreceni Egyetemi Kiadó. 155. p.